

Anmälan mot Kristiansborgsskolan, grundskola i Västerås kommun

Beslut

Skolinspektionen förelägger enligt 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Västerås kommun att senast den 20 augusti 2018 vidta följande åtgärder:

- Se till att alla har lika tillgång till utbildningen vid Kristiansborgsskolan oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden och att eleverna vid skolan utan kostnad har tillgång till de lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning, med undantag för enstaka inslag till en obetydlig kostnad (1 kap. 8 §, 10 kap. 10 och 11 §§ skollagen). I detta ingår att eleverna ska ha tillgång till en dator i den utsträckning utbildningens upplägg förutsätter, utan att tillgången villkoras av att vårdnadshavare eller elev skriver under aktuell förbindelse.

De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag som ovan redovisas skriftligt till Skolinspektionen. Redovisningen ska lämnas av tjänsteman på nämndens vägnar, nämndordförande, utskott eller berörd nämnd.

Föreläggandet gäller omedelbart.

Ärendet

Skolinspektionen har den 2017-09-05 tagit emot en anmälan mot Kristiansborgsskolan, en grundskola i Västerås kommun.

Skolinspektionen tar i sitt beslut ställning till om Västerås kommun, som är huvudman för Kristiansborgsskolan, har följt bestämmelserna om att elever utan kostnad ska ha tillgång till lärverktyg och om lika tillgång till utbildning. Skolinspektionen har inhämtat ett yttrande från huvudmannen och anmälarna har fått möjlighet att lämna synpunkter. Huvudmannen har inte bemött anmälarnas synpunkter.

Anmälarna har i huvudsak uppgett följande

Västerås kommuns skolverksamheter har beslutat att alla elever får möjlighet att låna en dator under den tid de går i kommunens skolor. Datorn ska användas i skolarbetet som ett verktyg för att söka kunskap, kommunicera, skapa och lära.

Kristiansborgsskolan i Västerås kommun har med anledning av detta beslutat att alla elever på skolan ska ha tillgång till en personlig lånedator som stöd för undervisning och inläring. Skolan har planerat undervisningen så att eleverna behöver datorn i skolarbetet både i skolan och i hemmet för läxuppgifter och andra skolarbeten.

Anmälarnas barn (nedan benämnd eleven) har inte fått tillgång till en dator som övriga elever. Skolans rektor anser att eleven enbart kan få tillgång till en dator under hela skoltiden, dvs. från första lektions början till sista lektions slut, endast om anmälarna kvitterar ut en dator. Genom att kvittera ut en dator förbinder man sig att följa kommunens IT-riktlinjer som består av två beslut. Datorn är skolmaterial och något som skolan kostnadsfritt ska tillhandahålla och utan åtaganden hos vårdnadshavare. Med kravet på kvittens kan vårdnadshavare behöva se över sitt försäkringsskydd.

Från det att datorerna delades ut till de elever vars vårdnadshavare kvitterat datorn har eleven inte haft tillgång till en dator annat än i undantagsfall när respektive lärare under del av lektion lånat ut sin egen dator. Eleven har bara vid ett fåtal tillfällen suttit med någon annan elev (vars vårdnadshavare kvitterat ut dator) när någon uppgift skulle göras. Annars har eleven blivit hänvisad till papper och penna istället.

Anmälarna har till ärendet bifogat ett dokument benämnt "IT-riktlinje för elever inom Västerås stads Skolverksamheter" beslutad i oktober 2013, ett dokument benämnt "Kvittens IT-utrustning" daterat augusti 2017 och mejlkonversation med rektorn hösten 2017.

Västerås kommun har i huvudsak uppgett följande

Förutsättningen för att få tillgång till en personlig lånedator är att vårdnadshavare och elev skriver under en kvittens av utrustningen. I annat fall går det inte att få tillgång till en personlig lånedator. Eleven har inte tillgång till en personlig skoldator eftersom familjen motsatt sig kvittens av utrustningen. Skolan har inga andra datorer än den personliga lånedatorn som är knuten till respektive elev (gäller för elever år 6-9). För den händelse elever skulle vilja ha med sin privata dator i skolan är det möjligt.

Datorn är ett verktyg och hjälpmedel för inläring men inte en förutsättning för att elever ska nå målen för utbildningen. De flesta uppgifter går att utföra med papper och penna. Det underlättar dock för eleverna om tillgång till skoldator finns eftersom inläringen i skolor idag gynnas av IT som hjälpmedel. En elev, vars vårdnadshavare valt att inte skriva på kvittensen, kan tillgodogöra sig undervisningen ändå. Eleven deltar i läroredd undervisning och genomför de uppgifter, individuellt och i grupp, som förekommer. I de fall någon uppgift kräver dator kan eleven antingen samarbeta med någon annan elev, låna lärarens dator eller göra uppgiften hemma. Om en elev inte har tillgång till sin dator under skoldagen gör läraren en anpassning för eleven. I de flesta fall innebär det att eleven får uppgifter utskrivna på papper istället för att söka via lärplattformen Vklass. Läraren anpassar de uppgifter som kräver dator så att dessa går att göra utan dator. Exempelvis om eleverna ska söka fakta så använder de i dag datorer eller sin egen telefon. Om de inte har tillgång till en dator får de söka i böcker eller i de böcker som läraren hänvisar till. En elev kan välja att redovisa sina kunskaper och har möjlighet att välja att göra det genom t.ex. en powerpoint. En elev som saknar dator i skolan kan göra den hemma och redovisa i skolan med hjälp av lärarens dator.

Eleverna behöver inte skoldatorn för att kunna göra läxor och annat arbete hemma. De behöver kännedom om aktuella läxor och arbetsuppgifter och tillgång till arbetsmaterial. De får information om läxor och arbetsuppgifter i skolan och motsvarande information finns dessutom i Vklass eller via elevens e-postkonto. De kan således utföra läxor och arbete med hjälp av vilken annan internetuppkopplad dator eller surfplatta som helst, under förutsättning att sådana finns i familjens hem. Om så inte är fallet går det att genomföra uppgifterna med hjälp av papper och penna. Skolan erbjuder lärarledd läxverkstad i anslutning till skoldagens slut en gång i veckan.

Vid skadeärenden anmäler eleverna detta till skolans vaktmästare. Eleverna får med sig en blankett hem där de och vårdnadshavare tillsammans får beskriva vad som hänt och vad man anser eller tror har orsakat skadan. Därefter gör skolan en bedömning av vilka åtgärder som krävs för att åtgärda skadan och hur eventuella kostnader ska fördelas. Skador avgörs alltid från fall till fall. Vid fabriktionsfel eller det som bedöms som normalt slitage står garanti eller skolan för kostanden. I de fall det går att påvisa slarv, bristande tillsyn, handhavandefel eller liknande från elevens sida brukar skolan vilja ha ersättning. I de fall skolan vill rikta skadeståndskrav brukar istället föräldrar erbjudas möjlighet att använda sin hemförsäkring.

Motivering till beslutet

Rättslig reglering

Av 1 kap. 8 § skollagen följer att alla, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ska ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

Av 10 kap. 10 § skollagen framgår att utbildningen ska vara avgiftsfri. Vidare framgår att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Av 10 kap. 11 § skollagen framgår att trots 10 kap. 10 § i samma lag får det förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Skolinspektionens bedömning

Datorn är ett lärverktyg i skollagens mening

Skolinspektionen tar först ställning till om datorn är ett lärverktyg i skollagens mening och bedömer därefter om verksamheten uppfyller skollagens krav på att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till lärverktyg och på att alla ska ha lika tillgång till utbildning.

Av förarbeten till skollagen, prop. 2009/10:165 s. 374, framgår bland annat följande. I dagens skollag (skollag 1985:1100 red:s anm.) anges att eleverna ska ha tillgång till "böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel". Denna formulering har kvarstått i princip oförändrad sedan lagens tillkomst. Det finns nu skäl att omformulera bestämmelsen så att den bättre passar in i en modern skollag. Den snabba utvecklingen av informationsteknologin under de senaste decennierna har inneburit stora förändringar avseende hur undervisningen bedrivs och vilken utrustning som eleverna använder. I betänkandet Läromedel-specifikt (SOU 2003:15) om läromedel för funktionshindrade lanserades beteckningen "lärverktyg" för att beskriva den

utrustning som eleven behöver i undervisningen. Regeringen anser att detta begrepp är bättre anpassat till den moderna undervisningssituationen och att det därför i den nya skollagen ska anges att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till böcker och lärverktyg. Med lärverktyg avses den utrustning och materiel, förutom böcker, som eleverna behöver för att kunna nå målen för utbildningen.

Skolinspektionen konstaterar inledningsvis att tillgång till digitala verktyg generellt spelar en viktig roll i dagens undervisning och att digitala verktyg ofta är integrerade som en del i lärandets vardag.

Anmälarna har uppgett bland annat att skolan har planerat undervisningen så att eleverna behöver datorn i skolarbetet både i skolan och i hemmet för läxuppgifter och andra skolarbeten. Huvudmannen har tillbakavisat detta och uppgett bland annat att datorn är ett verktyg och hjälpmedel för inläring men inte en förutsättning för att elever ska nå målen för utbildningen, att de flesta uppgifter går att utföra med papper och penna och om någon uppgift kräver dator kan eleven samarbeta med en annan elev, låna lärarens dator eller göra uppgiften hemma. Anmälarna har i synpunkter på huvudmannen yttrande bland annat uppgett att alla uppgifter inte går att klara utan dator, t.ex. ska matematikläxan utföras i Kikora (www.kikora.se) där läraren lägger upp vilka övningar som respektive elev ska utföra och lärarnas möjligheter att låna ut sina datorer är mycket begränsade. Huvudmannen har inte bemött detta. I IT-riktlinjerna anges bland annat att "datorn ska användas i skolarbetet som ett verktyg för att söka kunskap, kommunicera, skapa och lära" och att datorn lånas antingen enbart under skoldagen eller som en s.k. hemlånedator som eleven använder över tid även "på fritiden för studier utanför den schemalagda tiden". I riktlinjerna anges vidare att kommunen anser att "lärandet sker såväl i skolan och utanför vilket förutsätter att eleven har tillgång till modern teknik under skoldagen och på fritiden". I en skrivelse från rektorn, som anmälarna har gett in, daterad den 25 augusti 2017 anges bland annat att "datorn behövs i skolarbetet både i skolan och hemma" och "Västerås stads skolverksamheter har en pedagogisk verksamhet som innefattar att elever ska ha tillgång till en lånedator under skoltid och hemma som stöd för undervisning och inläring".

Skolinspektionen bedömer att det av utredningen i ärendet framgår att Västerås kommun och Kristiansborgsskolan har organiserat utbildningen för eleverna i årskurs 6-9 på ett sådant sätt att eleverna ska använda dator för utbildningen såväl i skolan som hemma. Datorn är då ett lärverktyg i skollagens mening och eleverna ska ha tillgång till dator i den utsträckning som utbildningens upplägg förutsätter, i detta fall både under skoldagen och hemma.

Tillgång till lärverktyg och lika tillgång till utbildning

Av förarbetena till bestämmelsen om lika tillgång till utbildning, prop. 2009/10:165 s. 228 f. och 636 f. som hänvisar till prop. 1990/91:18 s. 27, framgår bland annat följande. Ingen huvudman får utforma sitt skolväsende så att inte alla barn och ungdomar har lika tillgång till utbildningen. Således får inte kön, geografisk hemvist, sociala eller ekonomiska förhållanden utgöra grund för eller rent faktiskt leda till särbehandling. I detta ligger inte enbart ett förbud mot uttryckliga begränsningar i enskildas rätt till utbildning, utan även ett krav på att utbildningen utformas så att inte deltagandet i

praktiken väsentligt försvåras för någon på grund av en eller flera av de nyss nämnda faktorerna. Det ankommer på huvudmännen att utforma sitt skolväsende och sin utbildning så att inte något barn eller någon ungdom i realiteten förhindras att få del av utbildning på grund av sitt kön, sin bostadsort eller sina sociala eller ekonomiska förhållanden.

Vidare framgår följande av förarbetena till bestämmelsen om avgiftsfrihet, prop. 2009/10:165 s. 373 f. Principen om en avgiftsfri utbildning i grundskolan och motsvarande skolformer inom det obligatoriska skolväsendet är en av hörnstenarna inom den svenska utbildningspolitiken. Rätten till en likvärdig utbildning av hög kvalitet får aldrig vara beroende av en enskild individs ekonomiska förutsättningar. Ett utslag av principen om avgiftsfrihet är att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till de läromedel och den utrustning som behövs för att få förutsättningar att nå utbildningens mål.

Av utredningen i ärendet framgår att eleverna i årskurs 6-9 har möjlighet att låna en dator för skolarbete under tiden de går på skolan. Det framgår vidare att eleverna och deras vårdnadshavare måste skriva under en förbindelse för att få tillgång till en dator. I förbindelsen anges att den som skriver under dokumentet förbinder sig att följa kommunens "IT-regler". Av bifogade "IT-riktlinjer för elever inom Västerås stads Skolverksamheter" (härefter benämnd IT-riktlinjer/na) framgår bland annat att begreppet "dator" likställs med exempelvis lärplatta/surfplatta eller smart telefon. IT-riktlinjerna innehåller även ansvarsområden som t.ex. anger att eleven ansvarar för att hantera datorn så att den inte skadas, att datorn hålls under uppsikt och förvaras på ett säkert sätt så att stöld och skador kan undvikas och att datorn förvaras i ett låst skåp eller utrymme eller hålls under uppsikt när datorn inte används under skoltid. Vidare uppställs aktsamhetskrav, bland annat att datorn vid förflyttning inomhus ska fällas ihop, vid förflyttning utomhus ska förvaras i väska eller likande som skydd för nederbörd och stötar samt att datorn inte får förvaras eller användas i närhet av mat och dryck. I IT-riktlinjerna anges även att om eleven avsiktligt eller genom vårdslöshet förstör, skadar eller avyttrar datorn, beslutar rektor om utredning för att fastställa om eventuellt skadestånd ska ställas mot elev enligt gällande rutin. Enligt huvudmannen är detta en bedömning som görs från fall till fall och att skolan brukar vilja ha ersättning om skolan kan påvisa slarv, bristande tillsyn, handhavandefel eller liknande från elevs sida. Enligt huvudmannen står garantin eller skolan för fabrikationsfel eller det som bedöms som normalt slitage och i de fall skolan vill rikta skadeståndskrav brukar föräldrar istället erbjudas möjlighet att använda sin hemförsäkring.

Av utredningen i ärendet framgår att den i ärendet aktuella eleven inte har fått tillgång till en dator eftersom dennes vårdnadshavare inte vill skriva under förbindelsen.

Skolinspektionen har ovan bedömt att vid Kristiansborgsskolan är en dator ett lärverktyg i skollagens mening. Skolan måste då säkerställa att eleverna får tillgång till en dator i den utsträckning som utbildningens upplägg förutsätter. Detta måste vidare ske utan att tillgången blir villkorad av att vårdnadshavare eller elever skriver under en förbindelse på det sätt som har skett här. Skolinspektionen vill i sammanhanget framhålla att skolan inte kan förutsätta att elever har egna datorer eller motsvarande att använda i utbildningen, varken för arbete i skolan eller hemma. Som framgått har den i

ärendet aktuella eleven inte fått tillgång till en dator eftersom dennes vårdnadshavare inte skrivit under förbindelsen. Det är inte förenligt med skollagens bestämmelser om tillgång till lärverktyg och lika tillgång till utbildning att på detta sätt villkora tillgången till ett lärverktyg. En ordning som den aktuella kan även medföra att barn eller vårdnadshavare på grund av ekonomiska förhållanden väljer bort aktuell utbildning eller förhindras ta del av vissa utbildningsmoment till exempel för att de inte har förutsättningar att köpa en egen dator, eller motsvarande, eller för att de har svårt att överblicka vilka ekonomiska konsekvenser en underskrift av förbindelsen kan tänkas få. Undantaget i skollagen gällande enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad är inte tillämpligt i aktuellt fall.

Skolinspektionen bedömer sammanfattningsvis att skolans förfarande i det aktuella fallet strider mot skollagens bestämmelser om att elever utan kostnad ska ha tillgång till lärverktyg och att alla, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ska ha lika tillgång till utbildning. Skolinspektionen förelägger därför Västerås kommun enligt 26 kap. 10 § skollagen att vidta åtgärder för att avhjälpa påtalad brist.

I den slutliga föredragningen av ärendet har avdelningsjuristen Tove Björnheden deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Katarina Edwinsson

Beslutsfattare
Signerat av: Katarina Edwinsson

X June Sofie Thorsson

Föredragande
Signerat av: June Sofie Thorsson

Kopia till
Anmälarna
Rektorn vid Kristianborgsskolan